

La commemoració del tercer centenari de la publicació del *Fènix de Catalunya* de Narcís Feliu de la Peña, ha fet replantejar algunes interpretacions sobre la crisi del segle XVII català. Josep Xaubet i Vilanova introdueix la seva visió de la matèria.

PER A UNA INTERPRETACIÓ ACTUAL DEL FÈNIX DE CATALUÑA

Aquesta obra de la qual commemorem enguany els tres-cents anys de la seva publicació, sembla ser que és a l'ordre del dia per allò que diu o que hom creu que diu, o que vol fer-li dir. El *Fènix de Catalunya* contenia unes propostes de modernització i d'actualització de la indústria i del comerç catalans, i per consegüent de renovació de Catalunya, certament encertades aleshores, i per ser principis obvis sempre són actuals, la seva proposta segueix essent vàlida 300 anys després, però no caiguem en anacronismes històrics.

El *Fènix* fou fruit d'unes circumstàncies determinades, obra d'uns homes concrets moguts per uns interessos i uns ideals propis del seu temps històric. Representa una opció de política mercantilista, que és el que es donava a l'època arreu d'Europa.

Els autors, Martí Piles, l'inspirador de les idees, i Narcís Feliu de la Peña, que fou qui escriví el text, després d'esmentar les glòries passades mercantils i industrials de Catalunya, i valorant optimista la situació contemporània proposen tot un seguit de mitjans de redreçament: la creació d'indústries avançades de tèxtils per evitar-ne la competència estrangera, i, sobretot, la formació d'una gran companyia de comerç seguint el model holandès, amb la funció de proporcionar capital a la indústria, al comerç i a la navegació. Aquesta institució havia de tenir caràcter oficial, sota la protecció de la Santa Creu, i la de la ciutat de Barcelona i de la Generalitat i havia d'ésser dirigida per 60 representants dels estaments socials de ciutadans, mercaders, artistes i menestrals.

Per emmarcar bé el significat d'aquesta obra cal entendre-la com la continuació de la primera que féu Narcís Feliu, el *Político Discurso*. No es pot entendre l'una sense l'altre. La situació conjuntural, la crisi econòmica de vers 1680, portà alguns mercaders a cercar l'ajuda de l'erudit doctor en dret Narcís Feliu perquè escrivís una anàlisi dels seus problemes i el remei necessari per a guarir-los. De la qual resultà el *Político Discurso* el 1681, que Feliu publicà i distribuí per compte propi als ministres de Madrid i als oficials de tot Catalunya i Espanya, com féu amb el *Fènix* més endavant. En aquesta obra, reprenent la tradició dels arbitristes castellans, dona la culpa dels mals del Regne a la dependència de les importacions estrangeres i a la ruïna de les fàbriques pròpies. Referit a la seva "provincia", en reclamà un foment actiu de la potència productiva: *Renazca, pues, el comercio en Cataluña, qual otro Fènix de sus cenizas*. (1)

L'au fènix era aquell ocell mitològic que renaixia de les seves cendres, tenia un sentit religiós i és així com fou escrita l'obra de Fra Josep Elies Esturgos, *Fènix català*, el 1644; però en canvi Feliu l'aplica diferentment (o potser no tan diferent), com sembla desprendre's de les observacions del Consell d'Aragó: *el título de la obra no parece a propósito para la materia que trata*. (2)

Aquella obra no és més que la plasmació escrita d'un estat d'ànim i dels interessos i projectes d'un grup d'homes dels quals Feliu era el portaveu. Els seus veritables autors foren una nova classe social, la renovació de l'estament dels ciutadans i mercaders. Gent emprendora que ha-

via sortit dels rengles de la menestralia o de la pagesia, de Barcelona o de les petites ciutats comarcals, i s'havia enriquit gràcies a la seva activitat en l'economia del país. Martí Piles, mercader, el més característic, era vigatà, els avantpassats de Feliu de la Penya eren pagesos de Mataró, per citar només dos casos; i l'auge ben conegut de Mataró, port que competia amb Barcelona, i la importància de la seva producció de vi i aiguardent; i el desenvolupament de la manufactura a Manresa pel mateix temps, en són bons exemples.

Malgrat que s'havien ennoblit i equiparat a la petita noblesa, pel seu origen, per la seva activitat en els negocis, formaven una nova classe social, aquella que anirà creixent tot al llarg del segle XVIII, i que al XIX assumirà el poder polític de la nació. Classe contradictòria, subordinada a Madrid, la revolució industrial i el moviment polític que encapçalarà i promourà seran febles com ella mateixa, cosa que ja ha estat prou estudiada pels historiadors.

Paral·lelament a la seva tasca teòrica, durant la dècada de 1680-90, Feliu promogué una tasca d'espionatge industrial per Europa, però a l'hora d'aplicar les noves tècniques aquí amb l'ajuda d'especialistes de fora, les baralles dels burgesos interessats pel monopoli de la indústria tèxtil —el plet entre Vivers i Julian, que de retruc perjudicà Feliu— i el poc suport per part dels seus conciutadans, portaren en orris els seus intents.

Fracassaren les iniciatives dels seus col·laboradors, Burgada, Josep Prats, Marià Julian ... malgrat el suport econòmic del mateix Feliu. Fracassà també la Companyia de la Santa Creu, fundada el 1690 per Feliu, el seu parent Joan Llinars, Bernat d'Aimeric-Cruïlles i Martí Piles, per fabricar teles. Res no es pogué fer des de la Junta de Comerç de Barcelona que morí d'essllanguiment el 1697.

Semblen inversions sense sentit, perquè foren totes elles fracassades, però l'actuació personal d'aquest grup de persones, especialment de Feliu, era coherent amb allò que proposaven.

Cal remarcar el discurs profundament polític subjacent, —d'ací el nom del primer llibre, projecte polític més que res—, d'intervenció a través d'un programa econòmic (i social, naturalment), endegat per una classe social amb aspiracions d'èlite dirigent.

Aquestes dues obres són el programa teòric d'actuació d'una part de la classe dirigent catalana del moment, l'aplicació pràctica del qual fou un

FENIX DE CATALVNA
COMPENDIO DE SVS
ANTIGVAS GRANDEZAS, Y MEDIO
PARA RENOVARLAS.

ALA SACRA, Y
CATHOLICA MAGESTAD
DE NUESTRO GRAN MONARCA
Carlos Segundo (que Dios guarde) Rey de
las Españas, y Emperador del
Nuevo Mundo.

COXSAGRALE MARTIN PILES MERCADER
de Lienços de la Congregacion de San Julián, vezino desta
Nobilissima Ciudad de Barcelona, natural de
la Ciudad de Vique.

CON PRIVILEGIO.

En Barcelona: En la Imprenta de Rafael Figueró, á los
Algodoneros. Año de 1683.

fracàs estrepitos, primerament en el camp econòmic i seguidament en el polític. Els projectes eren massa ambiciosos, desproporcionats a la realitat del país massa dèbil estructuralment; encara que fos tan petit com ella el Principat no era pas cap Holanda. Tanmateix, la nova conjuntura que encetava al segle XVIII no era gens favorable als països petits, sinó a les grans i fortes potències colonials. Nogensmenys, Holanda, el car model de Feliu, s'ensorrà al llarg d'aquest segle.

Calia un poder fort, per això les bones relacions de Feliu amb la Cort, per portar a terme una política mercantilista a nivell europeu, i per això també hom li dedicà el *Fénix* al rei Carles II. Després del canvi de dinastia, el marc peninsular sota el Borbó no semblava l'escaient i hom, recolzant en la conjuntura favorable del moment, intentà imposar des dels països de la Corona d'Aragó un altre candidat a la Corona d'Espanya, per veure si d'aquesta manera podien ser realitzats els projectes que hom portava al cap des de tant de temps ençà. La creació de la Companyia Nova de Gibraltar, per comerciar amb Amèrica, és l'única realització duta a terme, les altres mesures preses per les Corts de 1706 no passaren de mers projectes.

La classe dirigent catalana, i especialment les capes burgeses, malgrat les ensulsiades de la representada per Martí Piles i Feliu de la Peña, optimista, tindrà prou força per dur a la pràctica una opció política en el trencant de 1705 i dirigir tot el país amb els altres Països Catalans, i gairebé tot Aragó, en la Guerra de Successió.

Amb el fracàs de les iniciatives de redreçament, de les propostes econòmiques, i en darrer terme, i com a conseqüència de la feblesa estructural d'una classe dirigent sense base, el fracàs de l'opció austriacista després de l'entestada defensa de 1714, la burgesia i les altres classes altes del país i les que ho anirien esdevenint al llarg del XVIII, triarien l'altra opció i es passaren amb

armes i bagatges al camp de l'enemic de 1714 per poder seguir essent classe dirigent dins d'un nou marc de relacions de força no favorables.

Per poder realitzar les seves ambicions econòmiques hom s'avingué a renunciar a la llibertat política; després, a la caiguda de l'Antic Règim, ningú no reclamà un estat català, ni tan sols reivindicà la llengua, sinó que les mires de la classe revolucionària en la nova conjuntura eren per al mercat "nacional" espanyol i americà.

Narcís Feliu de la Peña, i l'ideari expressat al *Fénix de Catalunya*, com a cap de brot de la seva classe social, representa l'angoixa d'un fracàs i el drama d'una impotència i incapacitat polítiques.

Josep Xaubet.

NOTES

1.- Citat per H. Kamen al seu estudi introductori a l'edició facsímil del *Fénix*, pàg. 7, Edició del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

2.- Citat per H. Kamen al seu estudi introduc. ..., pàg.21.